

Synthese

Klimaatrisico's: hoe goed zijn onze gemeenten voorbereid?

Overstromingen in Pepinster 2021, België ©S. Van Malleghem

Tussen 2024 en 2026 onderzocht CERAC in welke mate Belgische gemeenten voorbereid zijn op de gevolgen van de klimaatverandering. Met deze studie wil CERAC het belang van het lokale niveau bij de aanpak van klimaatrisico's benadrukken en wijzen op de nood aan bijkomende ondersteuning om gemeenten beter bestand te maken tegen de gevolgen van een veranderend klimaat.

Gemeenten in de frontline

Gemeenten spelen een sleutelrol bij het beheer van klimaatrisico's. Zij worden rechtstreeks geconfronteerd met steeds vaker voorkomende en intensere klimaatfenomenen, zoals **hittegolven, droogte en overstromingen**. De impact van deze gebeurtenissen maakt één zaak duidelijk: **de klimaatweerbaarheid van ons land zal in belangrijke mate op lokaal niveau worden bepaald.**

Ook bij crisisbeheer zijn gemeenten een onmisbare schakel. Hun rol begint al vóór een crisis zich aandient, onder meer via ruimtelijke ordening, waterbeheer, het onderhoud van wegen en de bescherming van kwetsbare bevolkingsgroepen.

Dankzij hun nabijheid tot burgers en hun grondgebied zijn gemeenten bovendien het best geplaatst om klimaatuitdagingen concreet te vertalen naar het dagelijks beheer en de inrichting van hun omgeving.

Een positieve dynamiek, maar nog onvoldoende

Uit het rapport blijkt dat veel gemeenten de klimaatuitdagingen hoog op de agenda hebben geplaatst. De toename van extreme weersomstandigheden heeft geleid tot een groter bewustzijn van de risico's, wat zich geleidelijk vertaalt in de ontwikkeling en inzet van instrumenten voor lokale besturen.

De analyse toont aan dat gemeenten vooral bezorgd zijn over:

- de gevolgen van hitte voor de volksgezondheid;
- de schade die overstromingen veroorzaken aan gebouwen en infrastructuur, vooral in landelijke gebieden;
- de impact van droogte op ecosystemen, landbouw en de beschikbaarheid van water.

Om deze risico's aan te pakken zetten gemeenten voornamelijk in op vergroening van de leefomgeving, duurzaam waterbeheer, de integratie van klimaatuitdagingen in de ruimtelijke planning, met bijzondere aandacht voor hitte-eilanden, en sensibilisering van burgers.

Ondanks deze positieve evolutie blijven extra inspanningen nodig. **Het adaptatiebeleid moet een versnelling hoger schakelen.**

Overstromingen in Pepinster 2021, België ©S. Van Malleghem

Tegelijkertijd blijven de verschillen tussen gemeenten groot. De omvang van de administratie, de beschikbare middelen, de toegang tot expertise en de mogelijkheid om externe ondersteuning in te schakelen lopen sterk uiteen.

In kleinere gemeenten is er vaak slechts een medewerker voor klimaatbeleid en die heeft nog andere taken. Deze organisatorische kwetsbaarheid beperkt de mogelijkheden om klimaatadaptatie structureel te verankeren.

Structurele knelpunten aanpakken

In de drie gewesten klinkt dezelfde boodschap bij gemeenten die sneller vooruitgang willen boeken op het vlak van klimaatadaptatie: **lokale besturen krijgen steeds meer verantwoordelijkheden, maar beschikken niet altijd over de nodige middelen** om hieraan tegemoet te komen.

Een **eerste knelpunt** betreft de personele en financiële capaciteit. Klimaatadaptatie vergt continuïteit, planning en expertise, terwijl de beschikbare middelen vandaag te vaak afhankelijk zijn van tijdelijke subsidies en functies.

Een **tweede knelpunt** is technisch van aard. Hoewel er steeds meer hulpmiddelen beschikbaar zijn, blijft het gebruik ervan ongelijk verdeeld. Kaarten, modellen, kwetsbaarheidsindicatoren en waarschuwingssystemen zijn waardevol, maar vaak te ingewikkeld.

Een **derde knelpunt** heeft betrekking op de bestuurlijke organisatie. De versnippering van bevoegdheden tussen gemeenten, gewesten, provincies, intercommunales en andere actoren maakt een geïntegreerde aanpak complex. Klimaatrisico's houden geen rekening met administratieve grenzen.

Drie prioritaire aanbevelingen

1

VERSTERK DUURZAAM DE CAPACITEIT VAN GEMEENTEN. De eerste prioriteit is duidelijk: gemeenten moeten over voldoende middelen beschikken om op lange termijn te kunnen handelen. Dat vereist stabiele personeelscapaciteit, voorspelbare financiering en de mogelijkheid om klimaatadaptatie structureel te verankeren, los van tijdelijke projectoproepen.

2

VOORZIE GEMEENTEN VAN BETERE EN MEER BRUIKBARE INSTRUMENTEN. De beschikbare instrumenten moeten uitgroeien tot echte hefboomen voor actie. Kaarten, analyses en klimaatscenario's alleen volstaan niet. Gemeenten moeten deze kunnen vertalen naar concrete maatregelen, ondersteund door gerichte begeleiding, gebruiksvriendelijke tools en hulpmiddelen die aansluiten bij de specifieke kwetsbaarheden van hun grondgebied.

3

VERSTERK DE BELEIDSCOÖRDINATIE. Een doeltreffend adaptatiebeleid vereist een betere taakverdeling en coördinatie tussen de bestuursniveaus. Het versterken van regionale kaders en het stimuleren van intergemeentelijke samenwerking zijn essentieel om klimaatrisico's aan te pakken die de grenzen van een individuele gemeente overstijgen. De lokale schaal is essentieel voor klimaatadaptatie. Gemeenten kunnen dit echter niet alleen.